

I lukket omslag

AV ERIK OLUF MELVOLD

«NOE AV DET MEST FORVRØVLEDE JEG VET, ER UTSAGNET OM AT PROSTITUSJON ER VERDENS ELDSTE YRKE. MEN AT DENNE FORM FOR KVINNEFORNEDRELSE HAR EKSISTERT I ÅRHUNDRE, ER HEVET OVER ENHVER TVIL, OG DEN BLOMSTRER DESSVERRE FORTSATT.»

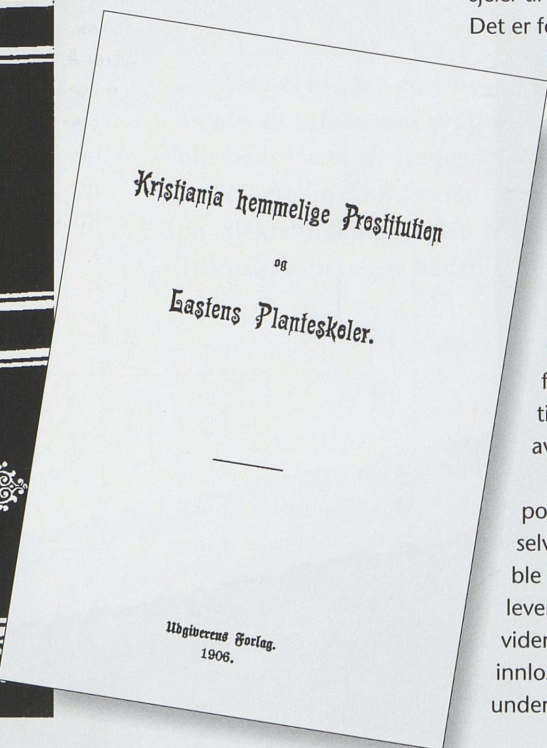
Vi vet mye om prostitusjonen på 1800-tallet da geskjeften var kontrollert av det offentlige, så etter at bordellene ble stengt i 1886, tørker kildene bort. Men den evigskrivende folkeforfatteren Rudolf Muus utga i 1906 – 20 år etter bordellstengingen – sitt «sensasjonelle» skrift «Kristiania hemmelige Prostitution og Lastens Planteskoler». Heftet, på bare 4 sider, kom i lukket omslag, så det måtte på et vis defloreres før lesning.

Poenget var todelt: de vovede skildringene skulle ikke komme ubefestede og ukonfirmerte for øyene. For det andre virket denne selvpålagte sensur som et salgsstimulerende tiltak og fristet siklende sjeler til å anskaffe seg det. Det er forresten typisk at

heftet er satt med gotiske typer, noe som nettopp angir at målgruppen for boken neppe er akademikerne. Når jeg nedenfor siterer fra boken, har jeg foretatt en forsiktig modernisering av språket.

Rudolf Muus' poeng er å påvise at selv om bordellene ble lukket i 1886, lever prostitusjonen videre: «Gledespiker innlosjerte seg privat under skalkeskjul av en

eller annen geskjeft og tok herrer inn til seg om natten». Dette er kanskje ikke så overraskende. Underligere er det at det ble etablert hemmelige bordeller «i form av sigarbutikker, melkebutikker og kafeer. Man kunne besøke en tilsynelatende fin sigarbutikk med smukke, kokette og elegant kledde piker bak disken». For utenforstående var dette en vanlig forretning, «men kom det så en kjentmann dit, forlangte han en flaske dyr, men dårlig vin, som han drakk i bakværelset med en av damene. Og så dyrkedes både Bakkus og Venus der inne. Til en viss sigarbutikk av denne art hørte en hel bekvemmelighet, og kom en liebhaver derinn, fant han en hel skokk av gledespiker, hvor han kunne treffe sitt utvalg og få separatværelse. Ofte kom en hel klick av herrer hit og holdt stormende bakkanaler.» «Minst skulle dog vel en melke- eller delikatessehandel utsettes for mistenksomhetens skjerpede blikk, derfor var det gledespiker som spekulererte i denne forretningens skalkeskjul.» Og Muus forteller om en elsker «av det smukke kjønn» som hadde fått oppgitt en melkebutikk der diskedamen drev med diverse småforretninger. Mannen glemte adressen og gikk inn i den første og

Erik Oluf Melvold

Antikvarisk bokhjørne

beste melkebutikk, «men her fant han allikevel en dame, som oppfylte betingelsene. Betegnende nok!» sier moralisten Muus og setter prostitusjonsstempelet på byens samtlige melkejomfruer.

Prostitusjon var ikke sjelden forbundet med bondefangeri, og etter 1854 var Vaterland området både for jernbanestasjon, prostitusjon, bondefangst og spritgauking. Rett i nærheten av hovedbanestasjonen lå «Løven», et kaféetablissement som Muus kaller et «kvinnemarked». Klientellet er ikke mors beste barn: «en broget samling av Kristianias laveste proletarer med det tilfeldige tilskudd av fremmede gjester. Lurvete kutorgsgutter med sky, brutale fjes, velkledde, forslagne bondefangere, smidige ynglinger kledd med forloren eleganse, kaprere for et eller annet losjihus; matroser, løsarbeidere, enkelte småbønder, som hadde latt seg lokke hit av «Løvens» dundrende dansemusikk». Kvinnene er ikke noe særlig bedre: «man så digre øldundrer med mannfolkstemmer, kvinner i raslende silke og fløyel med grønliggustne mumiefjes og hese stemmer, middels jenter, som hadde oppfrisket restene av ungdom og skjønnhet, tyvetøser med listige, forslagne, frekke ansikter. (...) På landsens folk øvet

løvepikene i forening med drikkevarene en slik fortryllende virkning at de ikke passet togtidene. Når klokken ble tolv, strømmet publikum ut av Løvens gap. Pikene hadde med seg sine animerte ofre, og det bar inn gjennom Vaterlands dunkle krinkelkroker, inn i de farlige smutthull, hvor bakkanalen fortsatte, inntil ofrene mistet både sans og samling for neste morgen å våkne pengeribbet, kanskje med spiren til en sørgelig sykdom i seg.»

Vaterland ble forresten på denne tiden gjerne kalt for «Vinland» på grunn av den voldsomme omsetning og drikkeriet av laddevin, en billig sterkvin med alkoholgehalt på høyde med portvin og sherry. Det fantes i Vaterland, forteller Muus, «pantelånerier, hvor man på sine effekter kunne få lånt et visst kvantum laddevin. (...) Visstnok kom ikke laddevinen opp mot brennevinet i styrke, men man drakk jo så voldsomt meget av denne most, som berøvet selvkritikken og ildnet sansene idet det var en drikk, som man nød til pianospill – piano fantes nå snart på hver kafé og i hvert losjihus oppe i den såkalte privaten – og dameselskap måtte det også gjerne til.» For Rudolf Muus fortoner pussig nok klunkeinstrumentet som den rene djevelens lirekasse,

han forteller også om Vaterlands mange avholdskaféer «med såkalte privater eller bakværelser, hvor det finnes piano og tvilsomme pianister, som ved sin musikk animerer til fortsatt drukkenskap, og trekkføser, som venter på fangst».

Gateprostitusjonen florerer, forteller Muus, særlig på Youngstorget: «Der kan man nå fra ellevetiden om aftenen se en ganske skrekkinngående samling av disse rovfuglene, de fleste i sjaskede antrekk, de anstrenger seg ikke engang for å legge bånd på sin råhet, og sine ofre finner de blant personer, som inn tar et ganske lavt nivå eller har drukket bort all sin normale kritikk. (...) Går man inn på en av de små kaféer som omgir torget, og som samtlige byr på pianomusikk, kan man se disse amasoner ugenert dampende på sigarer og i frivol kurtise med sine tilbedere.» Nok en gang akkompagnerer pianoklunk usedeligheten og råskapen.

De yngre og vakrere av de gateprostituertes hær finner man i Stortingsgaten, typisk nok i randsonen til Vika: «Her vrimler det på denne tiden av damer av de førromtalte elegante, rutinerte, og midt i blant dem ganske unge piker med tindrende øyne og friske, smukke ansikter, de ser ut

som de ikke kan være stort mer enn nykonfirmerte og ofte er de det heller ikke. (...) Det er rekrutter på kjærighetens marked, unggiker, som har satt foten ut på glattisen og funnet det lettere å tjene penger ved å ofre seg for mannfolklyster enn ernære seg med redelig arbeide. (...) Stortingsgaten har bodegær med opplivende vin for nattlige elskovspar, og Rosenkrantzgaten har vennlige pauluner til å huse dem til den gryende morgen.»

Rudolf Muus fremstår i dette heftet som en uvanlig ekkel mannfolk-moralist, uten antydning til forståelse om hvorfor kvinner ble drevet ut på kjønnsmarkedet. Og det blir jo på et vis selvmotigende at Muus er ute etter å tjene penger på en «sensasjonell» skildring av det han tar sterk avstand fra. Heftet inneholder nemlig ikke et eneste konstruktivt forslag om hva man burde gjøre for å komme prostitusjonen til livs. ■